

Pedagogika Célestina Freineta v teorii a praxi

Připravil: Tomáš Janík

Obsah přednášky

- Kdo byl Célestin Freinet?
- Principy, pojmy a kréda freinetovské pedagogiky.
- Aktivnost
- Práce
- Bádání a objevování
- Spojení školy se životem
- Svobodné vyjádření
- Ateliéry
- Školní tiskárna
- Korespondence mezi školami
- Freinetovské školy v ČR – neexistují...

Kdo byl Célestin Freinet?

- Narodil 15. 10. 1896 v rodině chudého jihofrancouzského rolníka ve vesnici Gars jako páté z celkového počtu osmi dětí.
- Dětství strávené na venkově ve styku se sedláky, řemeslníky a pastevci výrazně ovlivnilo jeho pozdější pedagogické myšlení.
- Léta strávená ve škole a později na gymnáziu mu příliš radosti nepřinesla, přesto roku 1913 vstoupil do učitelského semináře (École normale), z něhož musel o dva roky později odejít do války.
- 1916 utrpěl těžké zranění a jako válečný invalida strávil čtyři roky v lazaretech a sanatoriích.
- 1920 začíná jeho učitelská dráha, a to na venkovské škole.
- Jeho zájem o tehdy přicházející reformní pedagogiku jej přivádí ke spisům Decrolyho, Lietze, Geheeba, Ferrièrea.
- Hledání nové cesty k výchově ho vede ke spolupráci s Ferrièreovou „Mezinárodní ligou pro novou výchovu“.
- Freinet je přesvědčen o tom, že změna školy musí vycházet „zdola“ tj. ze školy samotné, od učitelů. Nečeká tedy na ministerské vyhlášky a zakládá své hnutí „moderní škola“ (l'école moderne).
- V letech 1920-1923 se slučuje s idealizovaným socialismem – stává členem PCF – Komunistické strany Francie.
- Setkává se zde také s Peterem Petersenem a mnoha dalšími reformními pedagogy.
- Inspirován Rousseauovým požadavkem výchovy přírodou (education naturelle) a praktickými snahami Lietzovými a Geheebovými zakládá Freinet na přelomu let 1934/1935 ve Vence u Cannes svůj venkovský výchovný ústav.
- V letech 1941-1944 pracuje v ilegálním hnutí odporu proti fašismu (Résistance).
- Po roce 1945 je jeho venkovský výchovný ústav znovu otevřen a C. Freinet se zde spolu se svoji ženou věnuje vědecké a publikační činnosti v oblasti pedagogiky a pedagogické psychologie.

- 1946 vychází jeho kniha s názvem „Moderní francouzská škola“ (L' école moderne française).
- V roce 1966 umírá, je pohřben ve své rodné vesnici Gars.

Hnutí freinetovských škol

- C. Freinet se osvědčil jako výborný organizátor a podněcovatel.
- Byl zakladatelem mezinárodního hnutí učitelů, které je dodnes živé.
- Díky korespondenci mezi třídami se mu podařilo vytvořit obrovskou síť učitelů, kteří jej následovali.
- Freinet každoročně tyto učitele svolával na kongresy (vytvořen plán na založení časopisu pro výměnu zkušeností a založení střediska pro tvorbu a ověřování nových pomůcek...)
- Dnes je hnutí „moderní školy“ hnutím lidí všech možných povolání, kteří se chtějí spolupodílet na zlepšování školství a výchovy a jsou ochotni tento cíl podpořit materiálně, duchovně i finančně. Jde o jakousi „akciovou společnost pro moderní výchovu“.
- S příslušníky Freinetova mezinárodního hnutí „moderní školy“ se dnes lze setkat ve více než 40 zemích světa.
- V České republice toto hnutí nemá svoji pobočku...

Základy pedagogiky C. Freineta

- „*Skutečně důležité nejsou vědomosti, nejsou to ani objevy: důležité je zkoumání.*“
- Převážně negativní zkušenosti C. Freinet s tzv. „kasárenskou školou“ – kritika
- Píše dílo *Moderní francouzská škola* - požaduje „školu přiměřenou dětem“:
- „*Do středu svého výchovného působení by měla budoucí škola postavit dítě jako člena společnosti.*
- *Ze základních potřeb dítěte pramenících z požadavků společnosti, ke které dítě náleží, je třeba odvozovat manuální i duchovní dovednosti, které se mají získávat, stejně jako obsah vzdělání, způsob jeho zprostředkování, způsob a druh výchovného působení.*
- *Přitom se jedná o to, aby se škola opravdu zase stala rozumnou, účinnou a lidskou a umožnila dítěti plně rozvinout jeho lidskost*“ (1979, s. 15).
- Předpokladem pro vytvoření školy přiměřené dítěti jsou poznatky o procesech vývoje dítěte a didaktická orientace na potřeby dětského vývoje.
- Teprve potom se škola může stát nejen *místem pro učení*, ale i *místem pro život*.
- C. Freinet: Jádrem nové pedagogiky nemůže být *nová metoda vyučování a učení*, nýbrž – ve smyslu „kopernikovského obratu“ – je to *dítě a jeho individuální rozvoj v dané společnosti*.
- Pedagogika jako *koncept rozvoje dítěte*: připravovat a dávat dítěti to, co v daném věku aktuálně potřebuje pro svůj rozvoj.

Pojmy: práce – myšlenka pracovní školy

- „*Práce bude principem, motorem a filozofií národní pedagogiky.*“
- C. Freinet vidí vysoký pozitivní účinek cílené a promyšlené práce na konkrétních problémech každého člověka, tedy i dětí. Dítě od začátku usiluje o to, pracovat s rodiči a pracovat jako oni.
- Proto je pedagogika C. Freineta spojována s myšlenkou *pracovní školy*.
- Hlavní náplní školy má být smysluplná a tvůrčí práce, která přispívá k rozvoji dítěte.

Pojmy: práce, aktivnost, politika

- C. Freinet: práce jako základní právo člověka jako důležitá součást lidského bytí.
- Proto by práce měla postupovat celou školou.
- Učení ve třídách je ve velké míře orientováno na činnost a každý žák si je určuje sám.
- C. Freinet: důležité zkušenosti musí každé dítě ve svém životě učinit samo, každé dítě má právo samo objevovat pravdu.
- Aktivní učení – dítě začleněné do emočních a sociálních vztahů skupiny a v úzké vazbě na své okolí začíná objevovat svět, jeho hodnoty a vzájemné vztahy.
- Freinetova pedagogika však rozvíjí i vědomí o tom, že tento svět můžeme svou „politickou“ prací také změnit.
- Má-li mít učení a práce pro děti smysl a má rozvíjet jejich individualitu, musí se odehrávat *tady a teď* a musí odpovídat potřebám a zájmům dětí.
- Proto má být vyučování zaměřené na zkušenost, věcné, smysluplné a plné prožitků.
- Např. psaní jako kulturní technika by mělo být vždy zaměřeno na určitého adresáta, jemuž lze takto něco sdělit, něco si s ním vyměnit.
- K čemu je psaní v tradiční škole, když práce žáků kromě učitele nikdo jiný nečte?
- Pedagogika C. Freineta vynakládá velké úsilí a mnoho prostředků na to, aby:
  - podněcovala žáky v hledání
  - probouzela jejich zvědavost
  - podporovala učení založené na zkušenosti.

Pojmy: práce se odehrává v ateliérech

- Práce se realizuje především v pracovních ateliérech.
- Třída je zařízena jako „dílna“ sestávající z jednotlivých „ateliérů“.
- V těch mohou děti individuálně či skupinově pracovat na různých úkolech.
- Využívat přitom mohou i třídní knihovny, v níž by měly nacházet potřebné informace, a především školní tiskárnu, která zde slouží jako prostředek pro vyjadřování „svobodného výrazu“.
- Dnes jsou ve freinetovských školách klasické staré tiskárny nahrazeny výpočetní technikou.
- K metodám a technikám, které C. Freinet doporučuje pro samostatnou práci, patří např.:
  - práce na poli a péče o zvířata
  - kovárna a truhlářství
  - předení, tkání, krejčovství, vaření, domácí práce
  - konstruování, mechanické práce, obchod
  - sbírání dokumentů
  - experimentování v přírodovědě, fyzice, chemii
  - meteorologie, školní muzeum,
  - tvůrčí činnost, grafické znázornění a korespondence
  - umělecká činnost, vyjadřování a sdělování...

Pojmy: vztah k životu

- Pojem „život“ je pro C. Freineta důležitou metaforou v jeho filozofii. Neustále zdůrazňuje, jak mu záleží na tom, aby školy život přijímaly.

- Život dětí pokračuje a proniká celým vyučováním. V tradičním vyučování je život často odříznut od reality a pomalu umírá.
- Otevřenost školy mimoškolnímu světu (ze života do školy, ze školy do života).

Pojmy: smysluplnost učení

- Nejen obsah učení musí být smysluplný, ale také učení a život ve škole by měly podstatně přispívat k nalézání smyslu života.
- Tento požadavek se také vztahuje na naučení se a používání psaní a čtení. C. Freinet k tomu říká:
- „*Motivaci k psaní jsme vzbudili pomocí našich technik, ke kterým patří: možnost volně se vyjádřit, rozmnožování nebo tisk, ilustrace, vytvoření třídního časopisu ...*“ (1979, s. 39).
- „*Rozhodujícím momentem pro takový způsob učení se psaní je, že dítě musí cítit užitečnost, smysl a nezbytnost vyjádřit se psaním, a to nejen pro sebe sama, ale všeobecně*“ (1979, s. 41).
- Techniky a metody: svobodné vyjádření a volný text, školní tiskárna, třídní časopis, korespondence...

Pojmy: svoboda a zodpovědnost

- Svobodná v různých dimenzích:
- svobodné vyjádření a volný text
- svobodná volba práce
- svoboda zkoumání
- svoboda experimentování...
- Mnoho úkolů vykonávají děti samostatně a tím se učí přebírat odpovědnost.
- K tomu přispívá zejména možnost podílet se na vytváření školního života (pracovní plány, třídní shromáždění...)

Pojmy: svoboda a svobodné vyjádření

- Svobodné vyjádření se volným textem, „*který vypovídá o tom, co v dítěti je, o jeho citových pohmutkách, které ho buď rozesmějí, nebo rozpláčí, o jeho splněných a nesplněných přáních ...*“ (Freinet in Jörg, 1981, s. 14).
- Svobodné vyjádření je spontánní, necenzurovanou výpovědí dítěte a může se projevat v mnoha podobách (psaní, malování, básně, zpěv, tanec, dramatika).
- Ranní rozhovor – ráno, dříve než začne výuka vedou děti s učitelem (volný/svobodný) rozhovor.
- Rozhovor je pro učitele zdrojem informací o tom, co děti zajímá a jaké mají zkušenosti.

Pojmy: spolupráce –tiskárna a korespondence

- Spolupráce dětí stojí v protikladu vůči konkurenčnímu chování.
- K metodám a technikám, pomocí kterých se děti učí a mohou prožít kooperaci, patří především:
- společná a skupinová práce
- hledání, objevování, experimentování
- podíl hodnocení průběhu vyučování
- tvorba volných textů

- školní tiskárna (tisknou se „svobodné texty“ a vytváří se z nich „třídní deník“ nebo „třídní noviny“)
- Korespondence mezi školami
- otevřenost školy mimoškolnímu světu (ze života do školy, ze školy do života)

Freinetovské školy v ČR

- ... bohužel...

Literatura k freinetovské pedagogice

- ŠTECH, S. *Škola stále nová*. Praha : Karolinum, 1992.
- Časopis Komenský 5/2004.
- www.freinet.org